

CATÀLEG 2022

LLAVORS DEL TERRITORI GEOPARC
MUNDIAL UNESCO ORÍGENS

*Varietats d'hortalisses que narren i
transmeten la memòria del paisatge*

PRESENTACIÓ DEL CATÀLEG

Aquest catàleg neix de la col·laboració entre Alba Jussà i el Geoparc Mundial de la UNESCO Orígens. Ambdues entitats implicades en el desenvolupament local i la conservació de la biodiversitat cultivada.

Aquest catàleg recull varietats hortícoles tradicionals del Geoparc Orígens, un territori que abarca 19 municipis entre quatre comarques: Pallars Jussà, Pallars Sobirà, la Noguera i l'Alt Urgell.

Les varietats d'aquest catàleg s'han recuperat i custodiat per entitats que treballen en la conservació d'aquest patrimoni dins el territori Geoparc Orígens:

Alba Jussà és una cooperativa de treball social que ofereix serveis inclusius i dona resposta a les necessitats de les persones del territori. Treballa en l'àmbit del lleure, la sensibilització, el voluntariat i la inserció laboral. I des de fa dos anys, amb l'acompanyament del col·lectiu Eixarcolant i la col·laboració de Salvatgines, la cooperativa ha arrencat amb el projecte 'Llavors d'Oportunitats', que s'arrela amb la creació del banc de llavors de la comarca del Pallars Jussà.

La Fundació Miquel Agustí, també ha compartit les seves varietats en el catàleg. Es tracta d'un equip de recerca que es posa a disposició del sector agrícola i de la societat en general per impulsar la recerca de varietats agrícoles tradicionals catalanes i promoure els productes autòctons de la nostra terra. Des del 2018 treballa en el projecte de recuperació de la ceba de Coll de Nargó. Un projecte que planteja accions i estratègies per recuperar les característiques originals de la ceba de Coll de Nargó i allargar-ne la seva vida post-collita, a més d'impulsar-ne el seu consum i ús arreu del territori.

Cultures trobades és una iniciativa nascuda de *Slow Food* Terres de Lleida per reivindicar l'herència comuna de les nostres llavors, un tresor autèntic i irrepetible, que defensen de l'oblit i les patents, a favor de l'aliment del futur. Treballen per localitzar la diversitat agrària de Ponent a través d'entrevistes, tallers i visites de camp. Cultures trobades ha aportat informació al catàleg dels municipis de la Noguera que formen part del Geoparc Orígens. Aquests són: Àger, Vilanova de Meià i Camarasa.

LLAVORS QUE GERMINEN EL CONEIXEMENT, ...

'Llavors d'Oportunitats' és un projecte liderat per Alba Jussà, que sorgeix de la necessitat de recuperar les llavors perdudes i custodiades per les padrines i padrins del nostre territori. Varietats tradicionals que any rere any varen ser cultivades i guardades, adaptant-se al clima i la geologia del paisatge.

Un projecte d'agricultura social que treballa per la conservació de les varietats locals, el desenvolupament sostenible i la inclusió social a través de la relació dels col·lectius més vulnerables amb la terra i la comunitat.

... QUE FAN BROTA L'HERÈNCIA DE PADRINES I PADRINS ...

Al Geoparc Orígens pots fer un viatge en el temps per descobrir els orígens de l'Univers, de la formació dels Pirineus, de l'evolució dels humans i la preservació de les tradicions ancestrals.

Un territori reconegut per la UNESCO que té l'objectiu de conservar el ric patrimoni geològic així com la resta de valors del patrimoni natural i cultural; com són les llavors de les plantes i verdures que han passat de generació en generació. Preservant aquests tresors beneficiem a la població local.

... PER CONSERVAR LA BIODIVERSITAT CULTIVADA.

VARIETATS HORTÍCOLES DEL GEOPARC ORÍGENS

PALLARS JUSSÀ

Tomata rosada de l'horta del Flamisell, de la Pobla de Segur

Tomata Cor de Bou del Ramon, de la Pobla de Segur

Tomata bombeta de la Pobla de la Pobla de Segur

Tomata de penjar de la punxeta, de Torallola, Conca de Dalt

Tomata pruna de la Pobla de Segur, de la Pobla de Segur

Tomàquet de sucra de Salàs, de Salàs de Pallars

Tomata de bombilla, de Talarn

Tomata rosa, de Talarn

Tomata carrel, de Talarn

Tomata poma, de Talarn

Pebrot vicho de Puigcercós, de Tremp

Pimienta pebrot de Puigcercós, de Tremp

Fesol afartapobres de ram, de la Pobla de Segur

Mongeta lila, de la Pobla de Segur

Mongeta negra, de la Pobla de Segur

Mongeta tendra de Talarn, de Talarn

Mongeta pinta de Tremp, de Tremp

Col de ruc de la Rosita, de la Pobla de Segur

Bleda d'Erinyà, d'Erinyà, de Conca de Dalt

Meló Valencià, de Tremp

Meló cruixent de la Irene, de Gavet de la Conca

Enciam negre de Fonsagrada, de Gavet de la Conca

Espinac abledat, de Tremp

Carbassa llargueruda, d'Erinyà, Conca de Dalt

Carbassa torta, de Salàs de Pallars

Mongeta perona (Pobleta), de la Pobleta de Bellveí

ALT URGELL

Ceba de Coll de Nargó, de Coll de Nargó

VARIETATS HORTÍCOLES DEL GEOPARC ORÍGENS

LA NOGUERA

Tomata rosa de quilo, d'Àger

Tomata pereta d'Àger, d'Àger

Tomata bombeta rosa, d'Àger

Mongeta de Santa Pau, de Vilanova de Meià

Guixa de Leonardo, de Vilanova de Meià

Fava del País, de Vilanova de Meià

Enciam negre d'Àger, d'Àger

Carbassa del Cel, Balaguer i Vilanova de Meià

Carbassó Passacamins, d'Àger

Síndria del cilindre, d'Àger

Meló gran d'Àger, d'Àger

PALLARS SOBIRÀ

Tomata ram de Gerri, de Gerri de la Sal

TOMATA ROSADA DE L'HORTA DEL FLAMISELL

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Tomata plena de color rosat, de mida molt gran i forma xata.
És carnosa i té gust dolç, perfecte per amanida. Força productiva.

TOMATA DE COR DE BOU DEL RAMON

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Tomata plena de color vermell ataronjat.
Mida molt gran i forma allargada acabada en punta. És dolça, poc sucosa i molt carnosa,
ideal per fer conserva i amanir.
Planta molt ramificada i poc productiva.

TOMATA BOMBETA DE LA POBLA

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Tomata de penjar de color rosat, allargat en forma de bombeta. Molt productiva, fructifica en carrassos de fruits molt nombrosos. És una tomata sucosa i carnosa, de pell dura i gust més aviat àcid. Es fa servir per sucar i es conserva molt bé.

TOMATA DE PENJAR DE LA PUNXETA

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Torallola, Conca de Dalt

Guardians: Alba Jussà

Tomata de penjar de color vermell intens. Petita, rodona i acabada amb punxa pronunciada. Molt productiva, fructifica en carrassos de fruits molt nombrosos. És una tomata sucosa i carnosa, de gust dolç i d'acidesa escassa. Es fa servir per sucar, però també es pot fer per amanir i cuinar.

TOMATA PRUNA DE LA POBLA DE SEGUR

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Tomata de penjar de color vermell, petita amb forma de pruna allargada. Molt productiva, fructifica en carrassos de fruits molt nombrosos. És una tomata sucosa i carnosa, de pell dura i de gust dolç. Es fa servir per sucar, però també es pot fer per amanir.

TOMATA ROSA DE QUILO

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Àger

Guardians: Cultures trobades

Tomata rosada, gran, xata i plena.

TOMATA PERETA D'ÀGER

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Àger

Guardians: Cultures trobades

Tomata buida, mitjana, vermella, en forma de bombeta.

La mata és de poca alçada i molt ramificada. Força productiva. Per amanir.

TOMATA BOMBETA ROSA

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Àger

Guardians: Cultures trobades

Tomata rosa, allargada, de mida mitjana, buida de dins, dolça i gustosa. La planta és de poca alçada i creix sense formar un lluc principal. Per amanir.

TOMATA DE RAM DE GERRI

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Gerri de la Sal

Guardians: Cultures trobades

Tomata rosada, amb caires marcats, entre mitjana i gran.

Plena, carnosa i dolça. Per amanir i conserva. Procedència: Almacelles (el Segrià) i originària de Gerri de la Sal (el Pallars Sobirà).

PEBROT VICHÓ

Capsicum annum

PROCEDÈNCIA: Puigcercós, Tremp

Guardians: Alba Jussà

Pebrot vermell petit. Rodó de forma triangular apuntada. Planta molt productiva. És poc carnós, i de pell gruixuda amb un regust una mica picant. Indicada per cuinar o adobar en vinagre, i s'utilitza per acompanyar en amanides i diversos plats.

FESOL AFARTAPOBRES DE RAM

Phaseolus coccineus

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Mongeta seca de gra gros i de color rosa amb taques fosques lilades, i presenta algun fesol de color blanc. Es tracta d'una mongeta de mata alta que quan floreix fa flors de diversos colors, vermell ataronjat o blanc. Es diu fesol afartapobres de ram, perquè les baines creixen agrupades en rams. Es pot cuinar i menjar el gra tendre, o guardar-lo sec.

MONGETA DE SANTA PAU

Phaseolus vulgaris

PROCEDÈNCIA: Vilanova de Meià

Guardians: Cultures trobades

Mongeta seca de gra, petit i arrodonit. De mata alta.

MONGETA LILA

Phaseolus vulgaris

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Mongeta tendra. Les tavelles són planes i d'un color morat intents, que es torna verd un cop bullides. És una mongeta de mata alta, que fa unes flors liloses amb les tiges morades. Cal collir-la sovint abans que els grans es vegin massa marcats.

MONGETA NEGRA DEL LLUÍS

Phaseolus vulgaris

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Mongeta seca de tavella curta i groga. El gra és de color negre, i es pot cuinar i menjar tendre. La tavella es pot menjar tendra quan el gra és a mig fer sense presència de fils. Es tracta d'una mongeta de mata baixa, força productiva, que fa unes flors de color rosa.

MONGETA TENDRA DE TALARN

Phaseolus vulgaris

PROCEDÈNCIA: Talarn

Guardians: Cultures trobades

Mongeta tendra de tavella plana, llarga i verda. Cal collir-la sovint, abans que els grans es facin massa marcats.

GUIXA DEL LEONARDO

Lathyrus sativus

PROCEDÈNCIA: Vilanova de Meià

Guardians: Cultures trobades

Guixa de gra, gran semblant a un pèsol aixafat. Rústica. Bona per fer puré, havent-la deixat en remull i traient la pell abans de coure.

FAVA DEL PAÍS

Vicia fava

PROCEDÈNCIA: Vilanova de Meià

Guardians: Cultures trobades

Fava de tavella verda i grossa.

CEBA DE COLL DE NARGÓ

Allium cepa

PROCEDÈNCIA: Coll de Nargó

Guardians: Projecte recuperació de la Ceba del Coll de Nargó, Fundació Miquel Agustí
Ceba allargada i de mida considerable. La pell i la polpa del bulb són de color rosat clar. Cruixent, dolça i molt aromàtica. Per menjar crua en amanida. Aporta un gust intens en sofregits i plats cuinats.

COL DE RUC DE LA ROSITA

Brassica oleracea

PROCEDÈNCIA: La Pobla de Segur

Guardians: Alba Jussà

Col gran, només fulla. Pot arribar a fer fins un metre d'alt. Fa un petit lluc a la part alta. Molt apreciada antigament, les fulles es feien servir pel bestiar i el lluc per cuinar.

BLEDA D'ERINYÀ

Beta vulgaris

PROCEDÈNCIA: Erinyà,

Guardians: Alba Jussà

Bleda verda de fullatge abundant. La superfície de la fulla és poc abullonada, i el pecíol és blanc, carnós i tendre.

ENCIAM NEGRE D'ÀGER

Lactuca sativa

PROCEDÈNCIA: Àger

Guardians: Cultures trobades

Enciam de fulla llarga i verd fosc, amb puntes i nervis morats. Gustós. Enciam d'hivern.

CARBASSA DEL CEL

Cucurbita maxima

PROCEDÈNCIA: Balaguer i Vilanova de Meià

Guardians: Cultures trobades

Carabassa gran, rodona i aplanada, amb gallons. Amb la pell de color gris-verd. La carn és de color taronja. Gustosa i moderadament dolça. Per fer farinetes, bullits o cuinats.

CARABASSÓ PASSACAMINS

Curcubita pepo

PROCEDÈNCIA: Àger (La Noguera)

Guardians: Cultures trobades

Carabassó gruixut, tendre i pell clara. La planta s'estira com una carabassera. La carn cuïta és cremosa i avellutada. Molt bó per a purés i guisats. També s'utilitzava per engreixar els porcs.

SÍNDRIA DEL CILINDRE

Citrullus lanatus

PROCEDÈNCIA: Àger (La Noguera)

Guardians: Cultures trobades

Síndria allargada i gran. Pell de color gris-verd clar. Dolça i gustosa.

MELÓ VALENCIÀ

Cucumis melo

PROCEDÈNCIA: Tremp

Guardians: Cultures trobades

Meló d'estiu, de mida mitjana, verd i de forma ovalada. La seva carn és molt dolça, gustosa i de consistència mitjana.

MELÓ GRAN D'ÀGER

Cucumis melo

PROCEDÈNCIA: Àger

Guardians: Cultures trobades

Meló d'estiu, en forma de pilota de rugby i de mida gran. Molt dolç, sucós i de carn cruixent.

ENCIAM NEGRE DE FONSGRADA

Lactuca sativa

PROCEDÈNCIA: Gavet de la Conca

Guardians: Alba Jussà

Enciam de color verd clar i de mata compacta. Té un gust intens, amb un lleuger regust amarg que recorda a l'escarola. Si lligues la mata, el gust de la part blanca es manté més suau. La fulla i el tronxo són cruixents i molt tendres. Ideal per fer amanides de primavera.

ESPINAC ABLEDAT DE TREMP

Spinacia oleracea

PROCEDÈNCIA: Tremp

Guardians: Alba Jussà i Cultures Trobades

Espinac de fulla grossa, i de color verd fosc. Es diu espinac abledat perquè la fulla és semblant a la de la bleda. Es planta al febrer per menjar i collir-ne a finals de març i abril.

TOMÀQUET DE SUCAR DE SALÀS

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Salàs de Pallars.

Guardians: Alba Jussà

Tomàquet de penjar rodó d'entre 4 i 5 cm de diàmetre. De color molt vermell amb la pell brillant i fina. Molt sucosa, dolça i amb un regust àcid. La planta és molt productiva, i el fruit té molta llavor. És un tomàquet ideal per sucari.

TOMATA DE BOMBILLA

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Tarn

Guardians: Alba Jussà

Tomata plena de color vermell ataronjat intens, de mida mitja. Es tracta d'una tomata regoneguda a Tarn. Té forma de "bombilla" com el seu nom indica. És allargada i acabada en punta. És una tomata dolça, sucosa i molt carnosa, ideal per fer conserva i amanir. La pell és dura i fàcil de pelar per fer les conserves. La planta ramifica força i té una productivitat d'entre 20-40 tomates per planta.

TOMATA ROSA

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Tarn

Guardians: Alba Jussà

La tomata rosa de Tarn és una tomata plena, que té forma xata, arrodonida i boteruda. És de color rosat i de mida entre 10-15 cm d'amplada. A l'interior de la tomata presenta moltes cavitats radials i irregulars. La pell és fina. La tomata és carnosa i té gust dolç, perfecte per amanida.

TOMATA CARREL

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Tarn

Guardians: Alba Jussà

Tomata de penjar de color vermell clar i ataronjat. Té forma irregular, arrodonida, i una mica xata. La mida de les tomates es diversa, oscil·la entre 4 i 10 cm de diàmetre. Es caracteritza per tenir 4 lòbuls radials interns, majoritàriament, però les grans són irregulars. I el cul del tomàquet acaba amb una punxa lleugerament entrada. La planta és molt productiva i el fruit presenta moltes llavors. La pell de la tomata és dura i aspre, i el gust és planter, ni molt dolç ni molt aspre. Ideal per sucari.

TOMATA POMA

Solanum lycopersicum

PROCEDÈNCIA: Tarn

Guardians: Alba Jussà

Tomata plena de color vermell intens. Té una mida d'entre 5 i 6 cm de diàmetre. I té la inserció del pecíol una mica enfonsada i aplanada una mica del cul, donant-li una forma rodona semblant a la de la poma. Presenta els lòbuls lleugerament marcats, entre 4 o més. És una tomata de gust dolç, molt carnososa i cruixent, és poc sucosa. La pell no és gaire dura. És una tomata bona per amanir i per fer conserva.

CARBASSA LLARGUERUDA

Cucurbita moschata

PROCEDÈNCIA: Erinyà, Conca de Dalt

Guardians: Alba Jussà

La carbassa llargueruda és una carbassa allargada de forma periforme. La pell és llisa i dura de color crema, i la carn és llisa i ferma i de color taronja viu. La planta presenta un creixement arbustiu. El fruit recull les llavors a la part més ampla. Una carbassa pesa aproximadament 1,3 kg. Té una mida molt bona per guardar al rebost. Es fa servir per cuinar en cremes i altres plats.

CARBASSA TORTA

Cucurbita moschata

PROCEDÈNCIA: Salàs de Pallars

Guardians: Alba Jussà

La carbassa torta es caracteritza per la seva forma i grandària. Presenta una forma torta i el seu pes mitjà oscil·la entre els 5 kg. El fruit és de color crema, i la carn és de color taronja. Les llavors es troben en la part inferior del fruit. La planta té un creixement rastrer i enfiladís. Aquesta carbassa és molt gustosa i dolça perfecte per fer al forn, ja que la seva forma facilita tallar-la en llesques.

MONGETA PINTA DE TREMP

Phaseolus vulgaris

PROCEDÈNCIA: Tremp

Guardians: Alba Jussà

Es tracta d'una mongeta seca de mata alta. Les seves llavors són rosa claret amb taques violetes, que amb els anys marronegen. Les beines són verdes amb algunes taques violetes que en madurar les taques s'intensifiquen a colors morats, i presenten filaments fet que no les fa atractives pel consum tendre. Es cultivada per guardar i cuinar el fesol en sec. La flor el color estandard és blanc amb la vora lila clar i les ales també són blanques amb la vora lila clar.

PIMIENTO PEBROT

Capsicum annum

PROCEDÈNCIA: Puigcerçós, Tremp

Guardians: Alba Jussà

Pebrot vermell fosc ample i curt. Presenta formes variades, majoritàriament es tracta d'un pebrot ample i xato de pell llisa que presenta algunes ondulacions. És carnós de gust dolç i suau. Indicats per menjar cru en amanides, o cuit al forn o en sofregits.

MELÓ CRUIXENT DE LA IRENE

Cucumis melo

PROCEDÈNCIA: Gavet de la Conca

Guardians: Alba Jussà

Es tracta d'un meló en forma el·líptica que té un pes mitjà d'1,6 kg aproximadament. La pell és de color verd fosc puntejat amb taques petites de verd clar groguenc. Es tracta d'una pell dura, que presenta algunes estries i lleugeres ondulacions. El color de la carn és de color verd pàl·lid. És un meló de gust dolç i sucós, que es caracteritza per tenir una textura cruixent i refrescant.

MONGETA PERONA (POBLETA)

Phaseolus vulgaris

PROCEDÈNCIA: Poble de Bellveí

Guardians: Alba Jussà

Mongeta tendra de mata alta, molt vigorosa i productiva. La flor és blanca, i la tavella és verda i tendre. La tavella no presenta filaments, i bullida és tova i gustosa. Les tavelles varien d'entre 7 i 4 fesols a cada beina.

COM PUC TROBAR MÉS INFORMACIÓ DE LES VARIETATS?

'Llavors d'Oportunitats'

Alba Jussà, SCCL

albajussa@aalba.cat

973650647

'Projecte recuperació de la Ceba de Coll de Nargó'

Fundació Miquel Agustí

recerca@fundaciomiquelagusti.cat

935521101

'Cultures trobades'

Slow Food Terres de Lleida

trobades.slowlleida@gmail.com

COL·LABORA

**CULTURES
TROBADES**

FINANCEN

